

LITERATUUR EN KUNST

K. Lantermans, „De Stiekemerd“.

Sinds eenigen tijd al ligt ter bespreking gereed het laatst-verschenen boek van den heer K. Lantermans, „De Stiekemerd“, als meestal het werk van dezen Auteur een sociaal-geintje, christelijke roman.

Men kent allicht iets van dat werk.

Een verhaal b.v. als „De macht der Liefde“ en vooral „De vier verjaarsdagen van Kochius“ — m.i. 'tbeste van alle —, zijn tamelijk-wel bekende boeken in onzen kring en ook hebben enkele Betuwsche novellen (in tijdschriften gepubliceerd) als verdienstelijke proeven van dialectische belletristie de aandacht getrokken.

Wie dan iets van deze lectuur gelezen heeft zal hebben opgemerkt, dat een bepaald menschen-type daarin telkens terugkeert: de stoeve, voor zichzelf en anderen harde, zelfs ietwat zonderlinge man. Gewoonlijk leert de lezer, dank zij de analyse, die de Auteur van zoo'n figuur geeft, hem beter kennen dan diens omgeving, die niet weet van het conflict dat zoo een te doorworstelen heeft en, krachtens zijn aard, alleen verwerken moet. Maar ook treedt dan in den regel een nevenfiguur op in het boek, die, gunsch anders van aanleg, de moeilijkheden van den hoofdpersoon verstaat en op tactvolle wijze hem helpt.

In de tweede plaats zal men, bij onderlinge vergelijking van verschillende dezer boeken hebben gezien wat ik zeide in den eersten zin van dit artikel: dat de verhalen sociaal-geintje zijn. De vraagstukken van sociaal aard, die in een bepaald, doorgaans goed geteekend, milieu aan de orde zijn, vormen voerliefde den achtergrond, waartegen het gebeuren zich afspeelt, of ook, zijn belangrijke elementen van het verhaal.

En in de derde plaats zal men hebben geconstateerd, wat eveneens in de eerste alinea, hierboven, wordt gezegd, dat Lantermans' boeken christelijke boeken zijn, verhalen, die gerekend mogen worden tot de christelijke romankunst van dezen tijd.

In dit kader nu, dat men om Lantermans' werk trekken kan — en waarin met name de beide genoemde boeken precies passen — valt ook geheel het nieuwe boek: „De Stiekemerd“. De hoofdfiguur is, als Anton Gombert uit „De macht der liefde“ of „Kochius“, een stoeve, stugge, zonderlinge persoonlijkheid; zooals tegenover dien Anton staat boer Gijzen, is hier meester Kruyswijk de tegenhanger; gelijk in Antons leven het christelijk beginsel werkt en tenslotte domineert, is het ook in het leven van De Stiekemerd een doortrekkende kracht.

Deze stiekemerd is de zoon van een arm daglonersgezin, zonder liefde opgevoed en door een harde moeder nooit begrepen. Van kind af is hij een vreemde jongen. Liefst dwaalt hij door de bosschen van den baron, op wiens goed zijn vader werkt. Wat hij op die omzwervingen in 't schild voert, weet niemand (de jachttopziener verdenkt hem van strooperij). Vandaar dat zijn moeder hem den „stiekemerd“ noemt. De lezer echter weet het wel. Die ziet den jongen telkens geknield bij den Duivelssteen, in gebed tot God. Want, terwijl zijn ouders zonder God leven, zelfs vijandig staan tegenover allen godsdienst, heeft hij God gevonden en in de eenzaamheid van het bosch, door niemand gezien, leeft hij in de gemeenschap van het gebed.

Ook voor de dorpelingen is hij een stiekemerd. En dat vooral wijl hij telkens vrouw Leunis beschermt tegen het brutale geweld van haar man, een dierlijken dronkaard (later, als hij ouder geworden is, geeft dat zelfs aanleiding tot allerlei achterklap).

Door toevallige omstandigheden trekt Jan — zoo heet de jongen — de aandacht van den baron en van den hoofdonderwijzer Kruyswijk. Door den eerste financieel, door den laatste intellectueel geholpen, kan Jan naar de kweekschool voor onderwijzers in de naburige stad. Hij haalt zijn diploma en wordt onderwijzer. En dan zien we hem als zodanig een en andermaal terug, strak, stroef nog altijd, in zijn spreken over de levenspraktijken van hen, die zich christenen noemen, hard en ook nu nog niet begrepen. 'tLaatst verschijnt hij ten tooneele op den begrafenisdag van zijn moeder en dan houdt hij op haar graf een korte rede, maar zoo scherp, ten opzichte van zijn moeder zoo liefdeloos-hard, dat behalve Kruyswijk, allen zich ergeren.

Een dag later wordt hij dood gevonden bij den Duivelssteen. Men denkt aan zelfmoord, maar na jaren komt het uit, dat hij vermoord is, door den dronkeman, die innerlijk van wraakgedachten jegens hem bezielde was.

In 't kort is dit de geschiedenis, die in het boek wordt verteld: een somber, triest gebeuren, door scherpte van lijn nog donkerder, dan het gegeven

1) Konings Uitgeverij en Boekhandel, Baarn.

Faculteit uit te noodigen als adviseerende leden in hare Generale Synode zitting te nemen.

Zoolang het kontrakt tusschen de Kerken en de Direkteuren van voornoemde vereeniging van kracht is zijn onze Synodes aan deze bepaling gebonden.

Het amendement, waarover wij thans spreken, besluit dus in zich verbreking of wijziging van het kontrakt met de „Vrije Universiteit“.

Dat iemand die konsekwentie zou aanvaarden alleen om het getal adviseurs van de Vrije Universiteit te beperken, mag wel uitgesloten geacht.

Mogen we dan ook maar aannemen, dat dit amendement bij voorbaat is verworpen?

Dan kunnen we nu handelen over het voorstel zelf.

Het luidt, naar men zich herinnert: twee adviseurs van Kampen en twee van de Vrije.

In dit voorstel heeft men geen onbeleefdheid jegens de hoogleeraren te zien.

Het is op de perstafel gelegd door een hoogleeraar zelf.

Trouwens, ook het amendement. Gevoeligheden blijven er dus buiten.

Zelfs moet getuigd, dat er veel bekoorlijks voor een hoogleeraar in ligt.

Wanneer hij uitreikt, hoeveel tijd een Synode van hem vordert, dan is de som niet luttel.

Prof. Berkhoff uit Amerika gaf op de Synode van Groningen als zijn indruk weer, dat op onze Synodes de hoogleeraren veel harder moeten werken dan op die van zijn kerk en voegde er humoristisch aan toe, dat hij het met zichzelf er nog niet over eens was, of hij dit in zijn vaderland wel zou rapporteeren, men mocht er ons voorbeeld eens willen volgen en daarop was hij geenszins gesteld.

En het zijn niet alleen de Synodeweken, welke den hoogleeraar uit zijn werk halen, maar wie op een Synode aanwezig is loopt meer kans om in een Deputaatschap benoemd te worden dan wie wegblijft.

Het is onnoodig uit te meten welk een arbeid een Deputaatschap van een hoogleeraar soms eischt in den tijd tusschen twee Synodes in.

Indien dan ook een Synode alleen maar de wenschelijkheid uitsprak, dat de hoogleeraren zich meer op den achtergrond hielden, zou deze wens waarschijnlijk niet onwelgevallig zijn.

De professoren zouden het dan niet meer als een plicht behoeven te beschouwen de Synode bij te wonen.

Reeds nu is het absentisme der hoogleeraren op de Synodes tamelijk sterk, behalve dan op de Synode van Assen, welke ook in dit opzicht buitengewoon mocht heeten en waar zelfs wijlen prof. Geesink, die anders zelden op een Synode verscheen of er zich maar gedurende enkele zittingen liet zien, nimmer op het appél ontbrak.

Ook wijlen prof. Bavinck verzuinde nog al eens, omdat hij andere werkzaamheden gewichtiger achtte.

Op de laatste Synode ontbraken prof. Kuyper, die door ongesteldheid verhinderd was, prof. van Gelderen, die in Zuid-Afrika aan de bijbelvertaling hulp verleende en wijlen prof. Geesink geheel. Anderen verschenen niet voor korter of langer tijd. Het gebeurde meer dan eenmaal, dat de Theol. Faculteit der Vrije Universiteit slechts door drie, ook wel door twee hoogleeraren vertegenwoordigd was. Hoewel de hoogleeraren van Kampen minder afwezig waren — misschien was het verschil in afstand naar de Synodestad hierop van invloed — zoo was toch ook hun college meer dan eens onkompleet.

Dat hierbij niet aan eenige geringschatting voor den Synodalen arbeid mag worden gedacht, behoeft wel niet te worden verzekerd.

Ook hoogleeraren komen soms te staan voor wat men noemt een botsing van plichten.

En dan hebben zij voor zichzelf uit te maken, wat het zwaarste weegt.

Ook andere Synodaleden verkeeren vaak in hetzelfde geval.

Maar dan kan Altijd een secundus hun plaats innemen.

Dat kan bij de hoogleeraren niet.

Alleen al uit dien hoofde zou het weinig zin hebben een bepaling in het leven te roepen, welke het getal hoogleeraren beperkte.

Daarenboven klemt ook hier het bezwaar, dat de kerken wel eenzijdig iets aangaande de hoogleeraren der Theol. School kunnen besluiten, maar aangaande de theologische professoren der Vrije Universiteit niet.

Of de kerken er door gebaat zouden zijn, indien het getal praeadviseurs uit de hoogleeraren tot een minimum werd gereduceerd, is een punt, dat schrijver dezes moeilijk kan aanroeren. Niemand is onmisbaar. Maar wanneer het de verschillende praeses onzer Synodes in hun slotredevoeringen niet te doen was om te vleien, doch om de waarheid getuigenis te geven, dan kan men tot geen andere conclusie komen of de invloed van de hoogleeraren op de Synodes wordt door de kerken op prijs gesteld.

Voegt men daarbij dan nog dat de discussies in het algemeen niet breedvoeriger zijn dan vroeger en dat ook de hoogleeraren op dien regel wel geen

uitzondering zullen maken, dan valt het kwalijk in te zien, hoe van zulk een bepaling eenige verbetering in de werkwijze der Synode te wachten is.

Examen-mythe.

Het is wel een bijzonder ongelukkig samentreffen, dat we in twee achtereenvolgende nummers van ons blad moeten opkomen tegen een bewering van prof. Bouwman uit Kampen.

Wij doen dit zeer ongaarne.

Toch meenen we, dat zijn gevoelen inzake het admissie-examen aan de Vrije Universiteit, waaraan hij in „De Bazuin“ uiting geeft, niet onweersproken kan blijven.

Prof. Bouwman begeeft zich in een polemiek met prof. Kuyper.

Daarin mengen we ons niet.

Maar prof. Bouwman laat zich verleiden tot de volgende beschouwingen, welke wij niet mogen laten passeeren: „Het moge waar zijn dat een kwart eeuw geleden wel eens wat veel toegevoegdheid werd gebruikt (n.l. te Kampen, H.), maar het is toch een onwederspreklijke waarheid, dat in de laatste 10 à 15 jaren te Kampen veel trouwer getracht werd om het examen op peil te houden dan in Amsterdam. Wij zouden op voorbeelden kunnen wijzen. En het is ook niet tegen te spreken, dat de jongelui die admissie-examen willen doen, zeggen: ik ga liever naar de Vrije Universiteit, omdat het examen daar veel gemakkelijker is. Wij geven de kandidaten voor dat examen geen ongelijk.“

Hier begint zich een mythe te vormen.

Prof. Bouwman trekt zich terug achter uitdrukkingen als „onwederspreklijk“, „het is ook niet tegen te spreken“, „wij zouden op voorbeelden kunnen wijzen“. Maar hij bewijst niets en niemendal.

Tegenover deze lichtvaardige wijze van beschuldiging, welke de eer van onze Vrije Universiteit raakt, steekt gunstig af de manier, waarop Dr Impeta terzelfder tijd in het „Gereformeerd Kerkblad voor Drente en Overijssel“ deze zaak bespreekt.

Hij schrijft: „De bladen melden ons, dat er te Amsterdam 38 en te Kampen 19 studenten zijn ingeschreven voor het eerste jaar theologische studie. Te Amsterdam dus juist tweemaal zoveel als te Kampen. Waaraan dit ligt is niet geheel duidelijk. De laatste jaren waren de getallen ongeveer gelijk. Nu fluistert men wel iets bij over de voorkeur die gegadigden geven aan het afleggen van het admissie-examen te Amsterdam als schijnbaar meer kans biedend dan te Kampen; maar op dergelijke geruchten kan men niet afgaan. 't Zal wel meer de onnaspeurlijke kwestie zijn van eb en vloed, nu hier, dan daar.“

Dr Impeta treedt tegenover die geruchten met een bezadigheid op, welke wij ook aan Prof. Bouwman toewensen.

In plaats van die mythen en geruchten eens duchtig onderhanden te nemen, willen we volstaan het volgende te memorereen.

1. Officieel is bepaald, dat de eischen van het admissie-examen aan de V. U. gelijk zijn aan die van het Staats-examen.

2. Het admissie-examen aan de V. U. wordt geheel afgenomen door de Literarische fakulteit, welke er natuurlijk geen belang bij heeft de Theologische fakulteit zoveel mogelijk studenten toe te voeren.

3. De meeste hoogleeraren aan de Literarische fakulteit hebben geregeld zitting in de regeringscommissies voor de eindexamens aan de gymnasia en lycea en zijn alzoo met de eischen voor toelating aan de Universiteiten ook praktisch door en door vertrouwd.

4. Het is voor de Theologische fakulteit van het hoogste gewicht, dat geen krukken en breekebeenen straks de theologische collegas volgen en hoewel ik geen opdracht heb eenige verklaring namens de Theologische fakulteit af te leggen, darf ik toch wel verzekeren, dat dit gewicht ter dege wordt gevoeld en dat, indien er aandrang noodig ware, de theologische fakulteit eer zou verzoeken de eischen zoo scherp mogelijk te stellen dan om toezichtelijkheid te gebruiken.

5. Een examen blijft een examen. De mogelijkheid, dat er eens iemand „doorrolt“ bestaat daarbij altijd. Bij het Staatsexamen evengoed als bij het admissie-examen te Kampen. Het zou dwaasheid zijn, die mogelijkheid voor het admissie-examen aan de Vrije Universiteit te ontkennen.

6. Het initiatief om het admissie-examen te Kampen en te Amsterdam gelijktijdig af te schaffen ging steeds uit van de Vrije Universiteit.

Op grond van het bovenstaande besluiten wij, dat de waarborgen voor het op peil houden van het admissie-examen zeker niet geringer zijn te Amsterdam dan te Kampen.

Intusschen doet het ons genoegen uit hetzelfde „Bazuin“-artikel te vernemen, dat prof. Bouwman in de gegeven omstandigheden meer voelt voor finale afschaffing van het admissie-examen dan voor het aanhangige voorstel van curatoren, dat een gemeenschappelijk admissie-examen beoogt.

Dit is ons uit het hart gegrepen.

Dan komen alle mythes terecht, waar ze behooren.

Hierin hebben prof. Bouwman en wij elkander weer gevonden.

HEPP.